

Uygarılıkların Batışı (1)

Yazıma adını verdiğim kitabı Cumhuriyetçiler, Türk ve Kürt milliyetçiler, İslamcılar mutlaka okumalı. Cumhuriyetçiler kolayca anlar; MHP tarzı milliyetçiler ile İslamcılar anlamakta epeyce zorluk çeker.

★★★

Amin Maalouf kitabının ilk satırlarıyla yarısının sargılarını açıyor: “Ölmekte olan bir uygarlığın kucagında sağlıklı bir bebek olarak doğdum ve ömrüm boyunca etrafımda onca şey harap olup giderken övünecek bir şey yapmadan, suçluluk da hissetmeden, hayatta kalma duygusuyla yaşadım; geçtikleri sokaklarda bütün duvarlar yıkılırken yine de sağ salım kurtulan ve sonra, arkada bıraktıkları koca kent bir moloz yığınından ibaret kalmışken, gıysilerindeki tozları silkeleyen film kahramanları gibiydim” (s.11) diye yazıyor.

★★★

Amin Maalouf'un yitik “Levant”ı ortaçağdan itibaren Doğu Akdeniz için kullanılıyor: Gündoğusu anlamına gelir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Lübnan ve Suriye için kullanılır oldu. Suriye'de ve özellikle Lübnan'da sadece Müslümanlar (Sünni ve Şii) değil, Hıristiyanlar (Maroni, Katolik ve Ortodoks), Araplar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Süryaniler, Nusayriler, Dürziler, Yezidiler de yaşar.

Bu ırklar, etnik topluluklar, inanç grupları Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorlukları döneminde “banş içinde birlikte yaşamak” zorundaydılar. Sıkıysa yaşamasınlar. Ne oluyorsa, özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra oldu: İmparatorluklar yıkıldı ve ulus devletler kuruldu. Ancak Araplar, dine (İslam) ve soya (Arap) dayalı tek bir devlet kuramadılar, Arap devletçikleri kurdular.

★★★

Ve **Amin Maalouf**'un yitirdiğine ağıt yaktığı “kozmpolit çoğulculuk” bir uçtan yok olmaya başladı. Kozmpolit çoğulculuk **ancak** imparatorluklarda ve günümüzde de **ancak** laik düzende var olup yaşayabilir. Tekçi ve ayrılıkçı milliyetçilikler kozmpolit çoğulculuğun baş düşmanıdır. Amin Maalouf bu gerçekliği nedense es geçiyor ve şöyle yazıyor:

“Bana bunu düşündüren çoğunlukla, ne yazık ki doğduğum bölge oluyor. Antik adlarını telaffuz etmekten hoşlandığım tüm o yerler; Assur, Ninova, Babil, Mezopotamya, Emesus, Palmırya, Tripolitania, Kyrenaika veya bir zamanlar ‘mutlu Arabistan’ denen Saba krallığı... Bu yerlerin en kadim uygarlıkların mirasçıları olan sakinleri, tıpkı bir deniz kazasından sonra olduğu üzere, sallara binmişler, kaçıyorlar.” (s.14)

★★★

Bu kaçış 19. yüzyılın sonlarında başladı. Osmanlı Devleti'nin geleceğinden umudu kesen, yerel Müslümanların zulmünden kurtulmak isteyen Hıristiyanlar (her türlü) Avrupa'ya, Güney ve Kuzey Amerika'ya göç etmeye başladılar. Bunu 1950'lerde **Nasır**'ın milliyetçi rejimi Kıptiler dışında Hıristiyan Rumları ve Arapları Mısır'dan kovdu. Cezayir, Fas, Tunus bağımsızlıklarını kazanınca da aynı şeyler oldu.

★★★

Kim akıl ettiyse etti, dinsel ve etnik çoğuluğa bir çare bulmak için bir “**Ulussuz Devlet**” kurmaya karar verdiler ve devlet 22 Kasım 1943'te kuruldu.

“İlk çıktığında bu fikir saçma değildi: Ne zaman bir yönetici seçilecek olsa, Hıristiyan bir adayın karşısına sürekli Müslüman bir aday çıkması, ikisinin de kendi dindaşları tarafından desteklenmesi olgusundan kaçınmak gerekliyordu. Bu nedenle makamların en baştan farklı cemaatler arasında paylaşılmasına karar verilmişti. Cumhurbaşkanı mecburen bir Maruni Hıristiyan, Bakanlar Kurulu başkanı bir Sünni Müslüman, Meclis başkanı bir Şii Müslüman olacaktı. Hükümette Hıristiyan ve Müslüman bakanların sayısı her zaman eşit olacaktı. Ayrıca her cemaatin kendi milletvekili sayısı olacak, bu sayıya itiraz edilemeyecekti. Kamu görevlerinde de bazı dozalara uyulmaya gayret edilmişti. (...) Ama kotalar sistemine özgü zehirli ve aldatıcı nitelik yeterince dikkate alınmamıştı.” (s.53)

★★★

Ülke istikrarı, Arap-İsrail çatışması sonucu Lübnan'a gelen Filistinlilerin çoğalmaıyla bozuldu. Özellikle 1970'lerden itibaren Müslümanlar, demografik üstünlüğü elde ettiler ve bu üstünlüğü egemenlik faktörüne yansıtarak ülke yönetiminde Hıristiyanlar kadar söz hakkı alma mücadelesine başladılar. Böylece ülkede başlayan Müslüman-Hıristiyan mücadelesi, 13 Nisan 1975'ten itibaren iç savaşa dönüştü ve 1991'e kadar devam etti.

Amin Maalouf ne yazık ki bunları yazmıyor. Sanki göklerden bir şimşek çakmış ve cenneti cehenneme çevirmiş gibi.

★★★

Ama **Yapı Kredi Yayınları** tarafından yayımlanan, Ali Berktaş'ın dilimize çevirdiği bu kitap (her şeye karşın) çok önemli! İlham verici: Ulussuz bir devlet kurulabilir mi?